

Asia: VN/31220/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi - Muut rikosprosessin sujuvoittamistoimet (vaihe 2)

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

-

2. Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus

-

3. Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

4. Esitutkintatoimenpiteiden asettaminen tärkeysjärjestykseen

-

5. Esitutkinnan keskeyttäminen

-

6. Edunvalvojan määrääminen lapselle

-

7. Kuulustelujen äänitallentaminen

-

8. Velvollisuus antaa loppulausunto

Avustajan velvollisuudesta antaa loppulausunto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi avustajan velvollisuudesta antaa loppulausunto ja niin sanottu ennakkovastaus tuomioistuimen asettamassa määräajassa Esityksen sivulla 19 (ja myöhemmin sivulla 57) myös todetaan, että tällaisen velvollisuuden voitaisiin katsoa jo sisältyvän hyvään asianajajatapaan.

Suomen Asianajajat vastustaa ehdotusta ja pitää ehdotettua säännöstä monella tapaa ongelmallisena. Suomen Asianajajat ei myöskään jaa näkemystä siitä, että tällaisen velvollisuuden antaa loppulausunto ja ennakkovastaus voitaisiin jo katsoa sisältyvän hyvään asianajajatapaan, vaan katsoo päinvastoin, että ehdotus saattaa johtaa tilanteeseen, jossa esitutkintalain vaatimus on ristiriidassa hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden kanssa.

Suomen Asianajajat toteaa, että esitutkintalain mukainen loppulausunto on hyvä valmistelun väline laajoissa ja/tai oikeudellisesti vaikeissa jutuissa. Esitutkintalain mukainen loppulausunto on lähtökohtaisesti avustajan ja syyttäjän välisen vuoropuhelun väline ja eräänlaista rikosasian valmistelua. Loppulausunnosta on hyötyä rikosprosessissa erityisesti silloin, kun poliisi on tehnyt syyttäjän kanssa esitutkintalain mukaista yhteistyötä ja on tiedossa, mistä relevanteista riitakysymyksistä tai oikeustositseikoista yksilöity loppulausunto tarvitaan tai silloin kun asia on muutoin näytöllisesti vaikea ja edellyttää runsasta todistelua. Poliisin tehtävä ei ole arvioida näitä kysymyksiä tai miettiä rikosasian istunnon valmistelua, vaan suorittaa esitutkintaa esitutkintalain mukaisesti. Asianajajan tehtävä taas on arvioida, onko esitutkintalain mukaisen loppulausunnon antaminen hänen päämiehensä edun mukaista.

Rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 6 §:n mukaan puolustaja ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustaja on velvollinen huolellisesti hyvää asianajotapaa noudattaen valvomaan päämiehensä etua ja oikeutta sekä siinä tarkoituksessa edistämään asian selvittämistä. Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden mukaisesti asianajajan on oltava päämiehelleen lojaali ja asianajaja on velvollinen lakia ja hyvää asianajajatapaa noudattaen parhaan kykynsä mukaan valvomaan asiakkaansa etua ja oikeutta.

Nyt esitetyllä säädöksellä ollaan tekemässä periaatteellisesti merkittävä muutos siihen, kuka on oikea taho päättämään, milloin esitutkintalain mukainen loppulausunto on tarpeen ja päämiehen edun mukainen. Kyseessä olevalla säännöksellä päätäntävalta siirtyy esitutkintaviranomaiselle, koska asianajajalle tulee velvollisuus loppulausunnon antamiseen. Suomen Asianajajat pitää esitetyn kaltaista sääntelyä, joka velvoittaa asianajajaa, mutta ei tämän päämiestä periaatteellisesti kestävämmän. Säännös on erittäin ongelmallinen myös oikeudenkäynnin kustannusten näkökulmasta. Asianajajan on hoidettava päämiehen asiaa huolellisesti, täsmällisesti, tarpeellisella joutuisuudella sekä tarpeettomia kustannuksia aiheuttamatta.

Laadukkaan loppulausunnon laatimiseen menee huomattavasti aikaa – yleensä useita työpäiviä. Tästä syystä joskus itse maksavat asiakkaat, tai sellaiset asiakkaat, jotka joutuvat korvaamaan puolustajan palkkion valtiolle, eivät halua, että avustaja laatii esitutkintalain mukaista loppulausuntoa, jos se ei ole heidän etujensa mukaista tai muutoinkaan hyödyllistä. Uusi säännös johtaa siihen, että asianajaja on tietyissä tilanteissa pakotettu aiheuttamaan päämiehelleen

tarpeettomia kustannuksia, jota voidaan pitää hyvän asianajajatavan vastaisena toimintana. Jos avustajalle asetetaan tällainen velvollisuus esitutkintalaissa, se johtaa esitutkintalain ja asianajajaa velvoittavien sääntöjen väliseen ristiriitaan ja siihen, että vastaajan lisäksi myös asianajajan oikeusturva vaarantuu.

Sama ongelma tulee kyseeseen videotallenneuudistuksen käyttöönoton jälkeen tilanteessa, jossa on kyse vangitun jutusta ja teemoittaisesta kuulemisesta. Tällöin asianajajalla voi olla velvollisuus antaa kirjallinen vastaus oikeudelle, osallistua suulliseen sekä kirjalliseen valmisteluun ja lisäksi hänellä olisi velvollisuus antaa esitutkintalain mukainen loppulausunto, vaikka asia on jo käräjäoikeudessa valmistelussa. Tällöin on mahdollista, että päämies haluaa, että keskitytään hänen puolustuksensa järjestämiseen oikeudenkäynnissä, eikä lausuta enää jo päättyneestä esitutkinnasta, kun oikeudenkäynti on alkamassa viikkojen kuluttua. Ehdotettu säännös estää asianajajaa ajamasta päämiehensä etua asianajajaa velvoittavien sääntöjen edellyttämällä tavalla, mikäli asianajaja joutuu oman oikeusturvansa puolesta laatimaan tarpeettoman loppulausunnon.

Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotettu säännös ei ole tarkoituksenmukainen ja se aiheuttaa isoja periaatteellisia ongelmia.

Samalla esitetään, että avustajalla olisi olla velvollisuus antaa päämiehensä puolesta kirjallinen vastaus. Tästä päättäisi tuomioistuin, joka on oikea taho valvomaan sitä, että avustaja ROL 2 luvun 6 §:n mukaisesti edistää asian selvittämistä – tämän arviointi ei kuulu poliisin tehtäviin. Ei ole tarkoituksenmukaista säätää kahdesta samanlaisesta keinosta, koska tällainen sääntely aiheuttaa päällekkäistä työtä ja lisää oikeudenkäyntikuluja. Esityksen perusteluissa todetaan, että esitutkintalain mukaisessa loppulausunnossa voitaisiin ottaa kantaa siihen, miten epäilty vastaa rikosepäilyyn ja kiistämisen perusteisiin. Säännös on täten täysin päällekkäinen kirjallista vastausta koskevan sääntelyn kanssa.

Suomen Asianajajat korostaa, että tältäkin osin hyvä asianajajatapa asettaa asiakkaan edun ensisijaiseksi oikeushyväksi. Kun esitetyn perusteluiden mukaisesti vastaksen sisällön määrittäisi luonnollisesti asiakas itse, voidaan perustellusti kysyä, mitä lisähyötyjä avustajan pakolliseksi velvoitteeksi säädetty ennakkovastaus toisi suhteessa loppulausuntoon.

Mikäli ehdotetut säännökset halutaan joka tapauksessa säätää, tulee päätävältä loppulausunnosta antaa syyttäjän tehtäväksi niissä tilanteissa, joissa sen antaminen olisi velvoittavaa ja loppulausunto tulisi toimittaa suoraan syyttäjälle, joka vastaa jutun valmistelusta käräjäoikeudessa. Syyttäjä pystyy arvioimaan, onko loppulausunnosta hyötyä rikosprosessille. Lisäksi säännökseen tulee lisätä, että vain yksilöidyn loppulausunnon antaminen olisi velvoittavaa. Mikäli loppulausuntopyyntöä ei pystytä yksilöimään, sen laatimiselle ei yleensä ole tarvetta prosessin sujuvoittamisen näkökulmasta.

9. Tietojen luovuttaminen rikosrekisteristä

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Saatavillaolohaaste ja asiamiestiedoksianto

2. Velvollisuus antaa ennakkovastaus

3. Määräaika todisteiden esittämiseksi

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Suomen Asianajajien edustajat jättivät eriävän mielipiteen 18.12.2025 oikeusministeriölle jätettyyn työryhmämietintöön koskien mietinnön ehdotuksia määräajasta todisteiden esittämiseksi, avustajan velvollisuudesta antaa loppulausunto ja esitutkinnassa määrättävän edunvalvojan sijaisen palkkion määräytymisestä oikeusapulain perusteella.

Nyt lausuttavana oleva luonnos hallituksen esitykseksi sisältää ehdotukset liittyen todisteiden esittämisen määräaikoihin sekä avustajan velvollisuuteen antaa loppulausunto ja ennakkovastaus. Suomen Asianajajat katsoo, että tältä osin säännöksiä ei voida pitää tarkoituksenmukaisina ja ne voivat aiheuttaa isoja periaatteellisia ongelmia.

Pydyttynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Todisteiden esittäminen määräajassa ns. todistepreklusio

Hallituksen esityksessä esitetään, että rikosasioissa otettaisiin käyttöön todistepreklusio, jonka käräjäoikeus voisi asettaa harkinnanvaraisesti asioissa, joissa toimitetaan valmisteluistunto. Preklusio rajoittuisi näin ollen laajimpiin ja vakavimpiin asioihin eikä tulisi asianosaisille yllätyksenä.

Lisäksi näin voitaisiin kannustaa toimittamaan valmisteluistuntoja nykyistä useammin. Hovioikeusvaiheessa todistepreklusio olisi sen sijaan voimassa suoraan lain nojalla kaikissa rikosasioissa. Kummassakin tapauksessa todistepreklusio kohdistuisi kaikkiin asianosaisiin. Riita-asioita vastaavasti siitä olisi myös mahdollista poiketa pätevistä syyistä. Preklusiota ei lisäksi ulotettaisi uusiin seikkoihin vetoamiseen. Jotta todistepreklusio noudattaisi asteittaisen ankaroitumisen periaatetta, siitä säädettäisiin myös tuomionpurun osalta.

Suomen Asianajajat vastustaa ehdotuksia niin sanotun todistepreklusion käyttöönotosta. Suomen Asianajajat katsoo, että preklusiolla olisi tehostamisvaikutuksia vain tietyissä laajoissa rikosasioissa, joissa tuomioistuimilla on jo nykyisin käytössään lukuisia keinoja, joiden aktiivisempi käyttö lisäisi asioiden käsittelyn tehokkuutta. Suomen Asianajajat katsoo, että ehdotetun kaltaisesta todistepreklusiosta säättäminen rikosprosessissa heikentäisi perustavanlaatuisesti vastaajan oikeusturvaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Riittävä aika puolustuksen valmisteluun sekä aineistoon liittyvä tiedonsaanti ovat keskeisiä oikeusturvaa turvaavia periaatteita, joiden toteutumista ei ole esityksessä riittävällä tavalla varmistettu.

Esitutkinta kestää varsinkin laajoissa rikosasioissa pitkään ja esitutkintamateriaali on vain poliisin ja syyttäjän käytettävissä aina siihen asti, kunnes asia lähetetään loppulausunnolle asianosaisille. Materiaalia on usein paljon, ja asiaan perehtymiseen käytettävissä oleva aika on rajallinen tiukkojen määräaikojen vuoksi. Erityisesti vangittujen vastaajien kohdalla materiaaliin perehtymiseen jää tällöin hyvin vähän aikaa, eikä preklusion tulisi tällaisissa tapauksissa koskea edes muutoksenhakuvaihetta, sillä vangittujen jutuissa pääkäsittely pidetään noin neljän viikon sisällä esitutkinnan valmistumisesta.

Esimerkiksi yllä kuvatuissa olosuhteissa on mahdotonta olettaa, että puolustuksella olisi ollut mahdollisuus hankkia tai edes selvittää kaikki mahdollinen saatavilla oleva todistelu asian siirtyessä käräjäoikeuden pääkäsittelyyn. Kyse ei siis ole siitä, että esityksen sivulla 22 kuvatulla tavalla asianosaisen oikeusturvasta seuraisi se, että asianosaisella olisi oikeus ”viivyttää prosessia esimerkiksi jättämällä vetoamatta kannaltaan väitetyksi edullisiin todisteisiin”.

Suomen Asianajajat katsookin, että asian valmistelua tehostaisi parhaiten se, että rikoksesta epäilty saisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hyvin jäsennellyn esitutkintamateriaalin käyttöönsä.

Suomen Asianajajat toteaa, että ennen kuin preklusiosta rikosasioissa säädetään, tulisi huolehtia siitä, että puolustuksella olisi mahdollisuus saada kaikki esitutkinta-aineisto käyttöönsä reaaliaikaisesti ja kokonaisuudessaan jo esitutkinnan aikana. Puolustuksella tulisi lisäksi olla mahdollisuus esittää omia pyyntöjä tutkintatoimista jo varsinaisen esitutkinnan aikana niin sanotun case file -toimintatavan mukaisesti, kuten monissa muissa eurooppalaisissa valtioissa toimitaan. Lisäksi puolustuksen tiedonsaantioikeus esitutkinnassa tulisi turvata tiedonsaantidirektiivin (2012/13/EU) edellyttämällä tavalla. Direktiivin johdanto-osan 31 kohdan mukaan epäillyllä tai syytetyllä tulee olla oikeus tutustua myös sellaiseen asiakirja-aineistoon (mukaan lukien valokuvat

sekä ääni- ja kuvatallenteet), joka ei sisälly asian varsinaiseen asiakirja-aineistoon, mutta joka on toimivaltaisen viranomaisen hallussa. Näin ollen Suomen Asianajajat pitää perusteltuna, että esitutkintapöytäkirjaan sisältyisi merkintä siitä, mitä aineistoa ei ole siihen liitetty.

Tällä hetkellä on melko tavallista, että esitutkintapöytäkirjaan ei liitetä kaikkea tutkinnan aikana kertynyttä materiaalia, ja osa hankitusta aineistosta jää poliisin haltuun ”asiaan vaikuttamattomana” poliisin oman arvion perusteella. Puolustuksella ei ole käytännössä mitään mahdollisuutta päätellä, mitä kaikkea aineistoa poliisilla on hallussa esitutkintapöytäkirjan lisäksi. Esitutkintapöytäkirjan ulkopuolisista tiedoista saattaa myös tulla tietoa hyvin myöhään, jossain tapauksissa vasta pääkäsitteilyn yhteydessä. Mikäli preklusio ulotettaisiin rikosasioiden käräjäoikeusvaiheeseen, tai mahdollisesti jopa aikaisempaan ajankohtaan, puolustautuminen ei olisi tosiasiallisesti edes mahdollista tällaisissa tapauksissa. Suomen Asianajajat pitää selvänä, ettei todistelua saisi koskaan prekludoida, mikäli kyseessä on syyttömyyttä tukeva todistelu.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi Suomen Asianajajat tuo esiin haasteet, joita puolustukselle aiheutuu syyttäjien tavasta korvata teonkuvauksia ”yleislausekkeilla”. Yleislausekkeessa todetaan teko ja luetellaan vastaajan tekemiset, mutta sitä, miten vastaajan menettely liittyy tunnusmerkistöön, ei kuvata. Näin ollen puolustuksen on käytännössä mahdotonta vastata syyttäjän vaatimukseen ennen asiaesittelyä. Käytännössä esiintyy myös teonkuvauksen tarkentamista prosessin aikana. On selvää, että ehdotetun kaltainen preklusio olisi myös ongelmallinen oikeusturvan kannalta erityisesti ilman avustajaa olevien osalta.

Suomen Asianajajat huomauttaa myös, että käräjäoikeudet tulevat syksystä 2026 alkaen tekemään vastaanottamastaan suullisesta todistelusta kuva- ja äänitallenteen (L 96–101/2022, HE 133/2021 vp, täytäntöönpanolaki valmisteilla VN/32844/2021), jolta todistelu lähtökohtaisesti otetaan vastaan muutoksenhakuasian käsittelyssä hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. Tämän niin sanotun videotallenneuudistuksen preklusioon omaisia vaikutuksia, joiden tavoitteena on käytännössä vähentää henkilötodistelun esittämistä hovioikeuksissa, ei ole vielä voitu – lainsäädäntömuutosten täytäntöönpanon tapahtuessa vasta ensi syksynä – arvioida.

Lisäksi Asianajajat esittää asiaan vaikuttavana vakavana huolena, että valtiovarainministeriön ehdotuksen mukaisesti tuomioistuinten rahoitus vuodelle 2027 olisi noin 19 miljoonaa euroa aiempaa pienempi, mikä vastaa tuomioistuinlaitoksessa noin 270 henkilötyövuotta (<https://tuomioistuinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/tiedotteet-ja-uuutiset-2026/ehdotetutmaarahaleikkauksetvaarantavatoikeusvaltionydyntoiminnon160160.html>). Kun myös mainittu videotodistelutallenneuudistus tulee lisäämään näytön vastaanottamista käräjäoikeuksissa, nämä säästötoimenpiteet yhdistettynä videotallenneuudistukseen tulevat vaikuttamaan merkittävästi käräjäoikeuksien toimintakykyyn. Nyt esitetty todistepreklusio lisäisi vain entisestään tätä kuormaa ja tilanne muuttuisi käräjäoikeuksissa kestävämmäksi.

Suomen Asianajajat katsoo, että nykytilan säilyttäminen olisi preklusiosta säättämistä perustellumpaa. Mikäli asiaa halutaan joka tapauksessa edistää nyt esitetyn suuntaisesti, todistepreklusiota koskeviin ehdotuksiin tulisi suhtautua varovaisuudella ja niiden suhteen olisi edettävä vasta sen jälkeen, kun videotallenneuudistuksen vaikutukset on arvioitu tarkasti ja tämänkin jälkeen asteittain, alkaen hovioikeusvaiheesta.

4. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuksistaan

-

Muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin tai vaihtoehtoisiin toteuttamistapoihin?

-

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

-

3. Onko teillä huomioita säättämisjärjestyksestä?

-

4. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

Suomen Asianajajat katsoo muilta osin, että luonnosta hallituksen esitykseksi voi pitää pääosin onnistuneena, eikä Suomen Asianajajilla ole enempää lausuttavaa esitysluonnokseen.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat